

آیا ساده‌نوشتن ما را از علمی‌نوشتن باز می‌دارد؟

اغلب مردم به‌ویژه کسانی که تجربه‌های کمتری در نوشتن دارند، تصور می‌کنند زمانی نوشته‌ای علمی است که پر از مفاهیم و اصطلاحات سخت و پیچیده باشد و غیر این، بیانگر کم‌سوادی و بی‌دانشی نویسنده است. برای همین، هر روز به مقاله‌ها و کتاب‌های زیادی برمی‌خوریم که فهم آن‌ها برای ما مشکل است و از درک راحت آن‌ها عاجزیم؛ البته این مشکل تنها محدود به نویسندگان تازه‌کار نیست و برخی از نویسندگان نیز که صاحب چندین مقاله و کتاب هستند در آثارشان با این مشکل مواجه‌اند. مطالعه نوشته‌های این گروه از نویسندگان که بر استفاده از کلمات پیچیده و نامأنوس اصرار دارند، این شبهه را در ذهن خواننده ایجاد می‌کند که آن‌ها نوشته‌ای را علمی می‌دانند که در آن از کلمات ثقیل و دور از ذهن زیاد استفاده شده باشد و سؤالی که باید به آن پاسخ داده شود این است که آیا ساده‌نوشتن، ما را از علمی‌نوشتن باز می‌دارد؟

مفاهیم در هر قالب و با هر هدفی نوشته شوند، برای مخاطب خاصی منتشر می‌شود و هرچقدر با زبان و ادبیات معمول این گروه همخوانی بیشتری داشته باشد در جذب آن‌ها موفق‌تر خواهد بود. جز در آثار ادبی که استفاده از آرایه‌های ادبی در آن معمول است و سردرگمی و دشواری متن تاندازه‌ای نقص محسوب نمی‌شود در سایر نوشته‌های علمی که هدف آن‌ها انتقال دانش از شخص یا گروهی به شخص یا گروهی دیگر است، ساده‌نویسی اهمیت فراوانی دارد. وظیفه اصلی هر نویسنده‌ای، انتقال آسان و سریع مفاهیم به خوانندگان است و این از طریق پیچیده‌نویسی و استفاده از کلمات دشوار و دیرپاب ممکن نخواهد بود.

ساده‌نویسی و پرهیز از به‌کاربردن کلمات دشوار، هنر نویسندگی است و تا زمانی که نویسنده در نوشته‌هایش از این ویژگی بهره نگیرد جایگاهی درخور نخواهد یافت. مطالعه آثار نویسندگان صاحب‌نام که مویی در راه نوشتن سپید کرده‌اند در مقایسه با نویسندگان کم‌تجربه نشان می‌دهد، نوشته‌های آن‌ها بسیار ساده و رساست و خواندن آن‌ها نیز لذت‌بخش و قابل‌فهم است؛ درمقابل، نوشته‌های نویسندگان تازه‌کار، پیچیدگی‌های فراوانی دارد و به‌دلیل تکلف بیش‌ازحد، فهم آن‌ها با مشکلاتی همراه است. ساده‌نوشتن کمک می‌کند تا خوانندگان ارتباط بهتری با نوشته‌های ما برقرار کنند و به ادامه مطالعه سایر آثار نیز ترغیب شوند و پیچیده‌نویسی و استفاده از کلمات و عبارت مبهم و نامأنوس موجب تعقید در کلام می‌شود و مخاطب را از خواندن باز می‌دارد و چه‌بسا ضرر این نوع نوشته‌ها بیشتر از فایده آن‌ها باشد.

خواندن برخی از مقاله‌ها که برای داوری و ارزیابی به دستم می‌رسد و همچنین کتاب‌هایی که هر روز منتشر می‌شوند، مرا بر آن داشت تا یادداشت این شماره را به برخی نکات که در ساده‌نویسی در عین علمی‌نویسی باید رعایت شوند، اختصاص دهم.

برای ساده‌نویسی در نگارش مطالب علمی توجه به این نکات ضروری است:

- استفاده از جملات کوتاه و ساده؛
- استفاده از زبان و ادبیات واحد و تا حد ممکن دوری از نقل و قول مستقیم از آثار دیگران؛
- رعایت مسائل نگارشی زبان فارسی؛
- اختصارنویسی در عین توجه به جامعیت؛
- استفاده از لغات و اصطلاحات روشن و واضح که دارای معنی قطعی هستند؛
- اشاره به یک موضوع در هر پاراگراف و پرهیز طرح چند موضوع؛
- استفاده به‌جا از علائم سجاوندی و نشانه‌گذاری و دوری از زیاده‌روی در استفاده از آن‌ها؛
- ایجاد ارتباط بین تمام جمله‌های یک پاراگراف، به‌طوری‌که هر جمله مقدمه جمله بعد و نتیجه جمله قبل باشد؛
- ارتباط زنجیره‌وار پاراگراف‌ها به هم، طوری‌که هر پاراگراف مقدمه پاراگراف بعد و نتیجه پاراگراف قبلی باشد؛
- حذف هرآن‌چه در جمله یا پاراگراف، به فهم آن موضوع لطمه‌ای نمی‌زند؛
- کوتاه‌نویسی و پرهیز از تکرار؛
- استفاده از زبانی نزدیک به زبان گفتار مخاطب (و در عین حال پرهیز از محاوره‌نویسی)؛
- استفاده کمتر از افعال ترکیبی؛
- استفاده از زبان معیار*.

برای ساده‌نویسی در نوشتن مفاهیم علمی از انجام این کارها باید پرهیز کنیم:

- پرهیز از استفاده از واژه‌ها و عبارات دشوار و دور از ذهن؛
 - پرهیز از کلمات و عبارات زائد (حشو در نوشته)؛
 - پرهیز از الگوهای بیگانه در ساخت زبان فارسی (مثلاً استفاده مکرر از ساختار جملات مجهول)؛
 - پرهیز از به‌کارگیری مترادف‌های مکرر در کنار هم؛
 - پرهیز از به‌کاربردن آرایه‌های ادبی در نوشته‌های علمی؛
 - پرهیز از استفاده مکرر از جمله‌ها و توضیحات معترضه در وسط جمله اصلی؛
 - پرهیز از مبالغه و آوردن حقایق.
- البته پرداختن به تمام زوایای ساده‌نویسی و توضیح هر نکته در این نوشتار امکان‌پذیر نیست و برای جلوگیری از طولانی‌شدن یادداشت، تنها به ذکر تیتروار نکته‌های مهم بسنده کردم. امیدوارم فرصتی دست دهد تا در مقاله‌ای مستقل درباره هر نکته توضیحی کامل، همراه با مثال ارائه دهم. به امید آن روز.

دکتر داریوش مطلبی

سردبیر

پی‌نوشت

* برای اطلاعات بیشتر مراجعه شود به مقاله‌هایی که درباره زبان معیار نوشته شده‌است.

فصلنامه نقدکتاب

اطلاع‌رسانی
ارتباطات

سال چهارم، شماره ۱۳ و ۱۴
بهار و تابستان ۱۳۹۶

۴